

Klaus Schroeder – Monika Deutz-Schroeder
A harc még nem ért véget
A baloldali erőszak története és aktualitásai

Klaus Schroeder – Monika Deutz-Schroeder

A harc még nem ért véget
*A baloldali erőszak
története és aktualitásai*

Századvég Kiadó
Budapest, 2022

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
Klaus Schroeder – Monika Deutz-Schroeder,
*Der Kampf ist nicht zu Ende. Geschichte und Aktualität
linker Gewalt.* Herder Verlag, Freiburg im Breisgau, 2019.

Klaus Schroeder – Monika Deutz-Schroeder,
Der Kampf ist nicht zu Ende. Geschichte und Aktualität
linker Gewalt © 2019
Verlag Herder GmbH, Freiburg im Breisgau

Hungarian translation © Hegedűs Soma

A fordítást az eredetivel egybevetette:
Kőszegi Heike

© Századvég, 2022

Felelős kiadó: Molnár Attila Károly
Olvasószerkesztő: Ell Alexandra
Borítóterv: Győri Zsolt
Tipográfia és tördelés: BánTóth Kata
Nyomdai munkálatok: Prime Rate Kft.

ISBN 978-615-6436-00-9
ISSN 2732-0553

*Ben Juliusnak, aki
gazdagabbá tette életünket*

Tartalom

Előszó	11
Bevezetés	15
Baloldali erőszak a francia forradalom óta	15
Baloldali erőszak Németországban	17
Az „extrémizmus” aszimmetrikus vizsgálata	22
A könyv felépítése	27
Mi számít baloldali erőszaknak?	31
Társadalom és erőszak	31
Extrémizmus	33
Baloldali radikalizmus és baloldali extrémizmus	36
Politikai erőszak	39
A politikai indíttatású erőszakra való hajlam	40
Az erőszak, mint társadalmi alapelv	44
Az állami erőszakmonopólium	48
Erőszak és „militantizmus”	50
A baloldali erőszak történetének rövid áttekintése	55
A francia forradalom	55
Karl Marx és a kommunista mozgalom	63
A Párizsi Kommün	67
Anarchista erőszak	70
A bolsevik terrorrezsim	73
Erőszak és terror	78
A kommunisták fegyveres harca a weimari köztársaság ellen	83

Politikai erőszak az NDK-ban.....	101
Kommunista tervek a háború után	102
Szovjet megszállóuralom	104
Az NSZEP-állam megalapítása	106
A biztonsági és elnyomó apparátus	107
Népfelkelés a szocialista diktatúrával szemben 1953. június 17-én	115
A határrezsim	121
Elkülönítő és internáló táborok	123
Az NDK haláltusája	126
Az NDK vége	129
Erőszak a szocialista államokban.....	133
Az erőszokról szóló vita az Új Baloldalon	135
Az Új Baloldal kialakulása és radikalizálódása	135
A forradalmi erőszak, mint stratégia.....	139
Represszív kontra felszabadító tolerancia	142
A „korlátozott szabálysértéstől” a forradalom koncepciójáig.....	145
A provokációs stratégia eszköztárája	150
Forradalmi erőszak	153
Strukturális erőszak	158
Határátlépések	160
A baloldali terrorizmus	163
Út az illegalitás irányába	164
Baloldali antiszemitizmus?.....	170
A Június 2. Mozgalom	172
A RAF és a városi gerilla koncepciója	177
A RAF merényletei.....	181
Fogolykiváltási kísérletek.....	191
A német ősz.....	194
A terrorizmus nemzetközivé válása	197

Bánásmód a saját elvtársakkal	205
A Forradalmi Sejtek	208
A Militáns Csoport	213
A Forradalmi Akciósejtek	215
Az utcai militantizmus	217
Az indokínai háború elleni erőszakos tüntetések és következményeik	218
A frankfurti lakóházháború	222
A Forradalmi Harc	225
Az álarc, mint a militáns politikai identitás része	230
Házfoglalások Berlinben	231
Háború az atomenergia ellen	236
Harc a Hafenstrasse és a Rote Flora megszerzéséért	244
Harc a Bundeswehr ellen	251
Tiltakozások a West kifutópálya ellen	253
A káosz napjai Hannoverben	255
A heiligendammi G8-csúcstalálkozó elleni tüntetések	257
A forradalmi május 1.	261
Tiltakozó megmozdulások az Egyesült Államok képviselőivel szemben	268
Baloldali erőszak napjainkban és annak megindoklása	275
Erőszak a rendőrség ellen	276
Erőszak a jobboldallal szemben	279
Erőszak politikusok és pártok ellen az AfD-n túl	282
A Burschenschaft tagjaival szembeni erőszak	286
Militáns akciók a Bundeswehrrel és a biztonsági cégekkel szemben	288
Infrastrukturális és logisztikai célpontok elleni támadások	290
Ingtalantársaságokkal és épületekkel szembeni támadások	292
A munkaügyi központok és a munkaügyi hivatalok elleni akciók	295

A globalizáció elleni fellépések	296
Különböző indokokból elkövetett gyújtogatások	301
A baloldali csoportok kapcsolata az erőszakkal	302
A militáns utcai harcosok	313
A baloldal távolságtartásának hiánya az erőszakkal szemben.	318
A baloldali erőszak kiterjedtsége és intenzitása	321
A szélsőbaloldal kialakulása	322
A baloldali politikai indíttatású erőszak gyakorlati tapasztalatai	326
Szélsőséges konfrontatív erőszak.	328
Összegzés és kitekintés	335
Függelék, irodalomjegyzék	351

Előszó

Nem egyszerű dolog manapság a baloldali erőszakról könyvet írni, legalábbis, ha számolunk a várható kritikával. A baloldali extrémizmus és a baloldali erőszak tematizálása kapcsán érdemes már ehelyütt előre venni a túlnyomóan baloldali szociológusok és zszurnaliszták tipikus érveit:

- a baloldali erőszak a jobboldali erőszakhoz viszonyítva lényegében szóra sem érdemes;
- aki a baloldali erőszakot hangsúlyozza, az relativizálja a jobboldali erőszakot;
- a baloldali erőszak valóságos visszásságokra vonatkozó reakció, legtöbbször pusztán dolgokkal szemben irányul;
- a baloldali erőszak az autoriter társadalmi és állami struktúrákkal szembeni ellenállást jelenti;
- a baloldali erőszak egy jobb világot céloz meg;
- baloldali erőszak jó erőszak, mivel magasabb rendű célokat szolgál. A jobboldali erőszak ezzel szemben gonosz. Azt a gyűlölet vezérli és személyekkel, valamint a gyengébbekkel szemben irányul;
- a baloldali erőszak, ha politikailag nem is, morálisan azonban mindig igazolható.

Mi azon az állásponton vagyunk, hogy ezek az állítások a dolog lényegét kerülik meg. Amennyiben valaki a politikai indíttatású erőszakot egy szabad és demokratikus, következőképpen egy civiltársadalmi perspektívából kívánja kritizálni, annak egyenlő mértékben kell elutasítania a baloldali, a jobboldali és a vallási alapú politikai erőszakot is, mégpedig a szereplők motívumainak és céljainak az összehasonlítás nélkül.

A passzív ellenállás olyan jogsértő formáit, mint például az utcai blokádok, vagy másként gondolkodók már engedélyezett

demonstrációinak akadályozása, szélsőbaloldaliak, mérsékelt és radikális baloldaliak is egyaránt legtöbbször polgári engedetlenségnek feltüntetve igyekeznek legitimálni. Ezáltal ők maguk határozzák meg, hogy mit is érthetünk polgári engedetlenség alatt. Számukra ez egyfajta „varázsformulát jelent” a passzív erőszak igazolása érdekében. Az, hogy egy működőképes demokratikus jogállamban a polgári engedetlenség bármilyen módon igazolható-e egyáltalán, mindazonáltal kérdéses. A szélsőbaloldaliak az erőszak aktív gyakorlását offenzív jelleggel egy általuk deklarált joggal igyekeznek alátámasztani – a joggal a rendszerből kiinduló erőszakkal szembeni ellenállásra. A baloldali erőszak állandó ismertető jege az aktív erőszak a passzív erőszakkal szemben.

A baloldali erőszak – éppen úgy, ahogyan a jobboldali erőszak is – a polgári állammal és a polgári társadalommal szemben irányul és ebből következően nem igazolható a jobboldali erőszakra történő mutogatással. A baloldali és jobboldali erőszaktevőket egyaránt a gyűlölet vezérli, általuk ellenségnek titulált személyeken és csoportokon vezetik le agresszióikat. A szekértábor jellegű embergyűlölet valójában mindkét politikai áramlatra jellemző. Az erőszakos bűncselekmények azonban erősebben jelentkeznek a baloldali interakciók eredményeként, mint a jobboldalon. A baloldali erőszak erősen konfrontációs jellegű, legyen szó akár a rendőrökkel, avagy a jobbosokkal való szembenállásról, az erőszak legtöbbször a baloldal irányából indul ki. Ez az összefüggés nem igazolhatja az erőszak alkalmazását, mindazonáltal segít megérteni a jelenséget. Egy olyan államban, amelyben alkotmányjogi garanciák alapján minden ember jogaiban és méltóságában egyenlő, a *Burschenschaft*, vagy éppen az Alternatíva Németorszáért (AfD – *Alternative für Deutschland*) környezetéhez tartozó személyek erőszakos üldözése éppen olyan káros, mint ahogyan a menekülteknek, a migránsoknak, vagy éppen a Baloldali Párt (*Die Linke*) szimpatizánsainak az üldözése.

Ez a könyv a baloldali erőszak történetét és aktuális jelenségeit dolgozza fel, nem pedig a baloldali és jobboldali erőszak

összevetéséről szól. Utóbbi egyes statisztikákban csak említésszerű módon kerül érintésre. Az érdemi összehasonlítás és értékelés egyébként is pusztán kvalitatív módon lehetséges, ugyanis a mennyiségi mutatók a politikailag egymástól eltérő indíttatású erőszak mértékéről csak afféle előzetes indikátor-ként szolgálnak. A baloldali és jobboldali erőszak megfelelő összehasonlításon alapuló kvalitatív analízise tudományos szinten még várat magára.

A jobboldali erőszakról és extrémizmusról szóló írások és tanulmányok alig átlátható terjedelemben, ellenben a baloldali erőszak kielégítő színvonalú kutatási anyagai csak nagyon szűk körben lelhetőek fel. Ezzel a könyvvel szeretnénk egy ösztönzést adni a politikai indíttatású erőszak valamennyi formájának – és nem csak a jobboldali erőszaknak – a kutatására.

Eltérően számos más, a jobboldali szélsőségekre vonatkozó vizsgálattól, igyekszünk differenciáltan megközelíteni a baloldali jelenségeket. Kerüljük az általánosító kijelentéseket és rámutatunk lényegi különbségekre a mérsékelt, a radikális és a szélsőséges baloldal között, még ha a választóvonalak gyakran el is mosódnak. Ez nem utolsósorban a mérsékelt, radikális, azonban még alkotmánykonform baloldal távolságtartásának a hiányára vezethető vissza a szélsőséges és erőszakra hajlamos baloldallal szemben. Erre szolgálnak például a G20-csúcstalálkozó kapcsán a Hamburgban lezajlott események és azok értékelése is.

A baloldali erőszak megindokolását – a múltban és napjainkra vonatkozóan is – úgyszintén hitelesen ábrázoljuk azáltal, hogy engedjük a szereplőket szóhoz jutni. Mindazonáltal ettől elvászott az analitikus besorolást. Így tudjuk elkerülni az előítéletektől terhelt ábrázolást és analízist. Még egyszer hangsúlyozni kell: tényítéleteink olyan civil, szabad és demokratikus társadalmi megközelítésen alapulnak, amelyet mi védelemre méltónak tartunk.

A baloldali erőszak történeti és aktuális bemutatása és elemzése a témakör terjedelmére tekintettel a baloldali erőszakos cselekedetek tipikus dimenzióira fókuszál, ebből következően

a cél nem egy átfogóan részletes ábrázolás. Mindazonáltal azok mégis általánosíthatóak, mivel a baloldali erőszak magyarázatai ugyanazok, vagy legalábbis hasonlóak.

A leírásokat és érveket tekintve egyes fejezetekben megjelennek a Szövetségi Családügyi és Civil Társadalmi Ügyek Hivatala (BAFzA – *Bundesamt für Familie und zivilgesellschaftliche Aufgaben*) *Demokratie leben!* által finanszírozott, a baloldali extrémizmus éveken keresztül tartó kutatására vonatkozó anyagai is. Nem utolsósorban pedig a mi különböző baloldali miliókban eltöltött, évtizedekre visszatekintő politikai múltunk is hozzájárul ahhoz, hogy a baloldali és szélsőbaloldali szereplők motívumai és céljai érthetővé váljanak.

A könyv ötlete a Herder Kiadó „Politika és történelem” elnevezésű programjának vezetőjéé, Patrick Oelzéé volt. Ő és a lektor, David Bruder kritikus felvetései egyaránt fontos iránymutatásokkal szolgáltak a szöveg javítását illetően. Ehelyütt mindkettőjüket köszönet illeti meg. Ugyancsak köszönet jár Miriam Eislebnek is a végleges anyag áttekintéséért.

Cornelia Bronder megszokottan gondos és gyors technikai közreműködése nélkül a könyv nem készülhetett volna el a tervezett időben. Nem sokkal egy kerek születésnap előtt őszinte hálával gondolunk rá.

Berlin, 2018. decemberében

Monika Deutz-Schroeder, Klaus Schroeder

Bevezetés

A 2017 nyarán a G20 hamburgi csúcstalálkozóján kitört erőszakos zavargások a széles nyilvánosság számára is világossá tették, hogy a szélsőséges baloldali mozgalmak számára az erőszak a politikai konfrontáció központi eszköze. Hamburg utcai csatáinak rövid ideig tartó, ámde súlyos intenzitása a baloldali erőszak látványos, noha korántsem egyedülálló példája. Szélsőbalosok szinte naponta alkalmaznak erőszakot a tulajdonnal és nekik nem tetsző emberekkel szemben.

Baloldali erőszak a francia forradalom óta

Valójában a politikai baloldal által meghatározott erőszak a francia és az orosz forradalom óta kiemelkedő szerepet játszik az újkorban. Az erőszak, mint minden régi társadalom bábaasszonya, amely – Karl Marx után szabadon – egy új társadalommal terhes, a baloldaliak számára egyfajta törvényt jelent. Az ő szempontjukból az erőszakra a mindenkori rendszer megdöntéséhez, majd az új rezsimek fenntartásához is szükség van. Mivel az uralkodó osztályok a hatalomról nem mondanak le önként, sőt azt az (állam)hatalom felhasználásával igyekeznek megőrizni, így erőszakra van szükség az erőszak megszüntetése érdekében – szól a forradalmi baloldal ismert érvanyaga. Ők az általuk alkalmazott erőszakot így „progresszívnek” minősítik, amely tüntetésekkel, avagy provokációval kezdődik, majd felkeléssé, illetőleg forradalommal fejlődik tovább és mindenképpen a „történelmi haladást” szolgálja.

A baloldali erőszakot semmiképpen sem szabad szembe állítani a jobboldali erőszakkal. A rendszerrel és annak képviselőivel szemben ugyanis erőteljesebben nyilvánul meg, mint a jobboldali

erőszak és legtöbbször explicit politikai motívumokkal támasztják alá. A jobboldali erőszak ezzel szemben gyakorta inkább spontán jellegű, és különösen idegeneknek tartott személyekkel szemben irányul. A konfrontatív erőszak, vagyis azok az erőszakos összecsapások, amelyek a jobboldali és baloldali szereplők között zajlanak le, legtöbbször a baloldal irányából indulnak ki.¹

Mindkét oldalon – ugyan különböző periódusokban – az erőszak terrorisztikussá válik. Az egyénekkal szemben elkövetett jobboldali erőszak legtöbbször brutálisabban végződik, mint a baloldali erőszak, amely ráadásul gyakran szituatív jellegű. A baloldali erőszak esetében a kő- és üvedg dobálás kerül előtérbe, a jobboldalon inkább a szemtől-szembeni (*face-to-face*) erőszakos cselekmények. Mindazonáltal a jobboldallal vívott háborúban manapság már a baloldaliak is alkalmazzák az erőszak ilyen formáit. Az erőszak alkalmazásának közvetlen megnyilvánulásai vonatkozásában a jobboldali és baloldali elkövetők egyaránt kalkulálnak a különböző ellenséges célcsoportokhoz tartozó személyek életveszélyes sérüléseivel.² Németországban a baloldali és jobboldali erőszak különböző fázisai figyelhetőek meg.

Mindazokat a tradíciókat, amelyek a szélsőbaloldaliak számára többé-kevésbé tudatos orientációs pontként szolgálnak, jelen könyv a bevezető részben az 1789-es francia forradalomtól kezdi feltárni, a bevezető részben definiált „baloldali erőszak” alapján. A feudális rendszer elleni felkelést siker koronázta, a forradalmi erők végül hatalomra kerültek. Az emberi és polgári jogok kihirdetése a mai napig egyfajta központi pillér szerepét tölti be a liberális, demokratikus rendszerekben Franciaország politikai térképén; rövid idővel később azonban rémuralom vette kezdetét. A mozgalmi fázis „progresszív erőszaka” a

¹ Vö. Mletzko, Matthias 2010, 9.

² A baloldali és jobboldali erőszakos cselekmények kvalitatív alapú összevetése még várat magára, legalábbis országos dimenzióban. Néhány regionális tanulmány kimutatott már hasonlóságokat és különbségeket is a politikai baloldal és jobboldal erőszakos cselekményei között. Vö. például Backes, Uwe et al. 2014.

rezsim időszakában már terrorhatalommá vált. Végül pedig a forradalom felfalta gyermekeit. Robespierre, aki diktátorrá lett és kivégezte ellenlábasaikat, végül maga is a „forradalmi erőszak” áldozatává vált. Bonaparte Napóleon hatalomátvételével aztán a francia forradalom turbulens évei végérvényesen lezárultak.

A bolsevikok, vagyis a Lenin körül csoportosuló orosz forradalmi erők a francia forradalomra és mindenekelőtt Robespierre-re hivatkoztak. Az 1918 februárjában lezajlott és eredményes polgári forradalmat követően néhány hónappal egy katonai puccs, illetőleg államcsíny útján kerültek hatalomra és aztán védték meg hatalmi pozícióikat már a kezdetektől terrorisztikus eszközöket alkalmazva. Legkésőbb a kronstadti felkelés leverésével, amelynek tétje a felkelők eredeti céljai voltak, a vörös forradalmisták elérhették egykori eszményeiket. Saját hatalmuk megtartására és biztosítására törekedtek, minden áron. A katonai beavatkozás szükségszerűségére hivatkoztak, mégpedig a szocialista célok megvalósítása érdekében, ezzel pedig sikerült megalapozniuk a forradalmi önértelmezés tradíciójának negatív spirálját.

Sztálin alatt a vörös terror már nemcsak a másként gondolkodókat, vagy a „feleslegessé” nyilvánított társadalmi osztályokat célozta meg, hanem a saját soraikhoz tartozókat is. A nagy terror időszakában Sztálin százezreket végeztetett ki – egykori harcostársakat is, vélt konkurensokat, a helyes politikai iránytól elhajlókat, valamint az „egyszerű” lakosság tagjait. Moszkvai emigrációban élő német kommunistákat éppen úgy érintett a terror, ahogyan más országokból származókat is. Sőt, a Szovjetunió a Hitler–Sztálin-paktum időszakában még kommunistákat is kiszolgáltatót a nemzetiszocialista Németországban.

Baloldali erőszak Németországban

Németországban a baloldali erőszak – egyes elszigetelt anarchista merényleteken túlmenően – legkésőbb 1918 óta jelen van. A sikeres és jobbára békés forradalmat követően a Karl

Liebknecht és Rosa Luxemburg vezette kommunisták fegyveres felkelést szítottak a központi Munkás- és Katonatanács széles többségének döntésén alapuló parlamenti demokráciával szemben. Ezt ugyan gyorsan leverték, azonban a baloldalon mégis megmaradt az erőszakra való látens hajlam, amely később további fegyveres felkelésekben mutatkozott meg. A Németország Kommunista Pártja (KPD – *Kommunistische Partei Deutschlands*) testesítette meg az erőszakra való hajlamot és ezt az antidemokratikus attitűdöt; azóta ez a két dimenzió a kommunisták centrális ismertetőjegye, akik az anarchistákkal és a szociálforradalmárokkal együtt sorolandóak a szélsőbaloldalhoz. A szociáldemokráciával a kommunistáknak már a kezdetektől fogva feszültséggel teli volt a viszonya. A szociáldemokráciát a munkások elárulásaként, sőt néhány évvel később már szociálfasizmusnak is minősítették. A KPD-nek paramilitáris csápjai is megjelentek a proletár századok, a Vörös Frontharcos Szövetség és annak utódjai alakjában.

A weimari köztársaság végső időszakában a „vörös harcosok” már nemcsak a demokratikus állammal és annak rendőri szervezetével, hanem a nemzetiszocialisták erőszakszervezetével, a *Sturmabteilunggal* (SA) is harcban álltak. A nemzetiszocialisták hatalomátvételét követően a KPD-t és annak alszervezeteit gyorsan szétverték, tagjait és szimpatizánsait üldözték, bebörtönözték és meggyilkolták.

A KPD és a Német Szocialista Egységpárt (NSZEP) (SED – *Sozialistische Einheitspartei Deutschlands*) formájában a szélsőbaloldal a nemzetiszocialista Németország által kirobbantott háborút követően szovjet segítséggel végül hatalomra tudott kerülni a szovjet megszállási övezethez tartozó Német Demokratikus Köztársaságban (NDK). Pártdiktatúrát vezettek be, a másként gondolkodókat pedig kegyetlenül üldözték. A párt az államot csak kényszerrel és erőszakkal, avagy az azzal való fenyegetéssel és a Vörös Hadsereg tekintélyével biztosíthatta. Az általa felállított határrezsim legalább ezer ember életébe került és több ezer ember szerzett súlyos sérüléseket. Tízezreket börtönöztek be és ítélték szabadságvesztésre szökési kísérlete-

ik miatt. Egy részüket az NSZK váltotta ki. Összességében 1949 és 1990 között politikai okokból mintegy 200–250 ezer embert börtönöztek be. A kommunisták által Németország egy részében megkezdett szocialista kísérletnek aztán az 1989/90-es békes forradalom vetett véget.

A nyugati zónákban és az NSZK korai időszakában a szélsőbaloldal, különösen a KPD 1956-os betiltását követően semmilyen szerepet nem játszott. Csak az 1960-as évek közepén az Új Baloldal vitáinak és stratégiáinak keretében vált az „erőszak kérdése” ismét virulenssé. A diákvezér, Rudi Dutschke már 1966-ban felvetette, hogyan segítheti a (forradalmi) erőszak a metropoliszokban a harmadik világ országainak úgynevezett felszabadító mozgalmait. Balos diákok, mindenekelőtt a Német Szocialista Diákszövetségben (SDS – *Sozialistischer Deutscher Studentenbund*) szerveződtek, gyors radikalizálódáson mentek keresztül és az erőszak témakörében folytatott vitáikban immár nemcsak Marxra és Engelsre, hanem olyan társadalomfilozófusokra is hivatkoztak, mint Herbert Marcuse és Jean-Paul Sartre.

A rendszerrel, így a kapitalizmussal, a parlamentáris demokráciával, illetőleg az amerikai intézményekkel szembeni tiltakozás gyorsan tényleges erőszakba fordult át. Legkésőbb az 1968-ban Berlinben lejátszódott „Tegel úti csatát” követően, amely során radikális baloldali diákok és rockerek támadólag fellépve kövekkel dobálták a rendőröket, ezekben a körökben a vita immár arról folyik, hogy mikor milyen típusú erőszakot kell bevetni kikkel, illetőleg mely célpontokkal szemben. Kiemelkedő jelentőséggel bírt az Egyesült Államokkal szembeni tüntető fellépés annak indokínai katonai szerepvállalása miatt.

Az egy rendőr által lelőtt Benno Ohnesorg és a Rudi Dutschke elleni merénylet esetei ellenére a legtöbb baloldali szereplő megmaradt az erőszakra szóló viták és fantáziák szintjén. Egy kis részük azonban komolyan vette Dutschke és más diákvezérek fejtegetéseit, földalatti mozgalmakat hozott létre és az imperialista rendszer elleni fegyveres harcot propagálta. Németországban a baloldali terrorizmus évtizedeken át hagyott véres nyomokat.

A militáns baloldal ugyan szolidaritást mutatott baloldali terrorista csoportok, így leginkább a már letartóztatott harcosaik irányába, a terroristák reménykedései ellenére azonban nem vállalta fel az illegalitást. Ehelyett inkább az utcai militánsizmust hirdette és ültette gyakorlatba. Egészen az 1970-es évek elejétől az 1980-as évek végéig jellemzővé váltak a rendőrséggel való erőszakos összecsapások, amelyeknek különböző események szolgáltak indokul. A Rudi Dutschke elleni 1968-as merényletet követő húsvéti zavargásoktól számítva legjellemzőbben Frankfurtban és Berlinben, majd a nyugat-frankfurti West kifizetőpályával és az atomerővel szembeni harc, különösen pedig a nyugat-berlini és hamburgi május 1-ji tüntetések súlyos atrocitásokhoz vezettek.

A szociáldemokrata kancellárok, Willy Brandt és Helmut Schmidt által vezetett államapparátus kemény válaszcsoportokkal reagált, eljárta a militáns utcai harcosokkal szemben, munkatiltalmat vezetett be, a baloldali terroristákat pedig kizárólag üldözte. A szélsőbaloldaliakkal és a terrorral szembeni következetes állami reakció csúcspontját az 1977-es német ős jelentette.

A kis csoportokba és káderpártokba széthulló diákmozgalom az 1980-as évekre vesztett a személyes és militáns erejéből és – az újjáalapított zöld párt kivételével – a jelentőségéből is. Ebben az évtizedben a baloldali terrorizmus a Forradalmi Sejtek és a Vörös Hadsereg Frakció (RAF) harmadik nemzedéke alakjában lángolt fel újra, mindazonáltal – eltekintve bizonyos autonóm csoportoktól – messzemenőig elszigetelt maradt a baloldalon.

Az 1980-as években a szélsőbaloldal soraiban az Autonómok jelentek meg domináló erőként. Ők elutasították a szilárd struktúrákat és pártokat, s más baloldali mozgalmaknál erősebben hajlottak az erőszakra. A politikai első személyben elvét hirdették, vagyis szabad teret igényeltek maguk számára, értsd: olyan jogmentes övezeteket akartak, amelyekben lehetőleg költségek nélkül felépíthetik az általuk vágyott alternatív világot, miközben lebonthatják a rendszerszintű függőségeket.

Számos nagyvárosban alakultak autonóm centrumok, amelyek a baloldali körök számára afféle kristályosodási pontokként szolgáltak.

A berlini fal leomlása és aztán nyomában a létező szocializmus összezuhanása a teljes baloldali mozgalom számára súlyos csapással ért fel. Az ortodox és dogmatikus baloldal számára hiányozni kezdett az eszmeadományozó és pénzügyi támogató, a dogmákat elvető és autonóm körök pedig nélkülözni kényyszerültek egyfajta tűzfészket a nyugati rendszer irányába.

Az újraegyesítést követően az olykor erőszakra is hajlamos szélsőbaloldali proteszt mozgalmak a német egységgel, a jobboldallal, a dzsentrifikációval, s egyre inkább a globalizációval, illetőleg a G8/G7-csúccsal foglalkoztak. Ezzel egyidőben különböző városokban szélsőbaloldaliak ismét házakat foglaltak el és a kilátásba helyezett, avagy ténylegesen lezajló kilakoltatásokra pedig erőszakos tüntetésekkel reagáltak.

A különösen Kelet-Németországban lezajló idegenellenes kicsapongások miatt tevékenységük fókuszpontjában a „jobboldallal szembeni harc” állt, amely egyes esetekben egyesítette is a különböző baloldali irányzatokat. Ezzel a magukat országszerte szervező antifasiszta csoportok – tudatosan, avagy öntudatlanul – csatlakoztak a KPD weimari köztársaság idején vívott harcaihoz. Ezt tanúsítja az Antifa logója is: az 1932-es antifasiszta megmozdulás két piros zászlaja közül az egyik most fekete, amely a vörös és fekete front közös harcát szimbolizálja, amelyet a kommunisták és anarchisták immár közösen biztosítanak és hordoznak.

Az AfD megalakulása és megerősödése egyúttal felerősítette a baloldal antifasiszta harci attitűdjét is. Az AfD tisztviselői és a szimpatizánsai közkedvelt ellenségképek a teljes baloldalon. Hogy ki számít „jobboldalinak”, azt persze önjelölt baloldali véleményformálók határozzák meg. Ők azok, akik aztán ezt a személyi kört törvényen kívülnek minősítik, igazolva ezzel erőszakos akciókat, értve ezalatt a fizikai bántalmazásokat is.

Németországban az állami oldal részéről a baloldali erőszak kiterjedtségével és intenzitásával csak elégtelenül foglalkoz-

nak. A biztonsági hatóságok statisztikai megközelítőleg mégis mutatják a baloldali erőszak terjedését és azt, hogy az továbbra is magas fokú. A 2017 júliusában Hamburgban lejátszódott erőszakos atrocitások csak a jéghegy csúcsát jelentették. A számos megfigyelő számára értelmetlennek tűnő hamburgi erőszakos túlkapások feletti közmegejébbetés egyúttal azt is mutatja, hogy Németországban feledésbe merültek az erőszaknak azok a sebei, amelyeket a baloldali mozgalmak ejtettek az 1960-as évek óta.

Az „extrémizmus” aszimmetrikus vizsgálata

Csupán a baloldali tüntetők által Hamburgban a G20-csúcs-találkozóval szembeni tiltakozások alkalmából megszervezett erőszakorgia irányította a média figyelmét újra a „baloldali erőszakra”. Hamburgot megelőzően az utóbbi évtizedekben a média számos képviselője egyszerűen túlságosan kevésbé vette figyelembe ezt az erőszakot, vagy egyszerűen teljesen ignorálta azt. A nem kizárólag, de elsősorban baloldali – baloldali-liberális nyilvánosság figyelme túlnyomóan a jobboldali és – igaz, nem azonos mértékben – az iszlamista erőszakos cselekedetekre irányult. Ezen túlmenően erősen tartja magát a feltételezés, amely szerint a baloldaliak erőszakot csak dolgokkal, míg a jobboldal személyekkel szemben is alkalmaz. A hivatalos statisztikák és a pontosabb történelmi vizsgálatok azt mutatják, hogy ez egy téves feltevés, mind az aktuális, mind pedig a történelmi vonatkozások tekintetében is.

A szélsőbaloldalról való teljes hallgatás és a szélsőjobboldali beállítottsággal szemben annak relativizációja egyik első jelével a keresőprogramok találatainak eredményei szolgálnak a baloldali és jobboldali extrémizmus vonatkozásában. A Google esetében, amely a leggyakrabban használt keresőmotor, a szélsőjobboldalra vonatkozóan kiadott találatok száma 2014 áprilisának végétől 2018 novemberének végéig 774 000-ről 9 580 000-re emelkedett.

A szélsőbaloldal 2014-ben messzemenőig alárendelt szerepet játszott, a Google csak 80 600 találatot mutat fel – ez alig egytizede a szélsőjobboldalra kiadott találatoknak. Az azt követő négy évben a találatszám 653 000-re növekedett (2018. november vége), azonban továbbra is messze a szélsőjobboldal alatt marad (az arány 1:15). A szélsőbal növekedésének okai 2015 és 2018 kezdete között a majna-frankfurti és hamburgi balos tüntetők erőszakos atrocitásai lehetnek.

Hasonló eredményeket lehet kapni a különböző online is elérhető médiaoldalakon való keresés esetén. A televíziós csatornákon egészen az ARD-től az NTV-ig a szélsőjobboldalról szóló anyagok és filmek többszörösen meghaladják a baloldali extrémizmuséit. Például az ARD esetében 2018 kora nyarán 53 találatot ad ki a szélsőbaloldalra, míg 444-et a szélsőjobboldal vonatkozásában; vagyis a szélsőjobbról nyolcszor gyakrabban közölnek jelentéseket. A rádióadók esetében hasonló a kép. A régiókon átnyúlóan sugárzó *Deutschlandfunk* például több mint tízannyiszor többször informál a jobboldali extrémizmusról, mint a szélsőbalról (811-szer a 75-tel szemben). A nyomtatott sajtó is megközelítőleg tízszer gyakrabban jelent a szélsőjobboldalról, egyes újságok, így a *Süddeutsche Zeitung* esetében ez az aránytalanság ráadásul még nagyobb.

Egy tankönyv elemzése ugyanehhez az eredményhez vezet: a szélsőjobboldal (és az iszlamizmus) sokkal többször kerül megemlítésre, mint a szélsőbaloldal. A politológus, Eleni Christodoulou valamennyi szövetségi tartománynak a történelemre és politikára vonatkozó oktatási tantervét és tankönyveit áttanulmányozva az alábbi eredményre jutott: „Mind a tantervek, mind a tankönyvek mélyrehatóan foglalkoznak a jobboldali extrémizmus veszélyeivel és megjelenési formáival. A szélsőbaloldal egyértelműen ritkábban kerül be a tematikába.”³

Egy a nyilvános könyvtárakban folytatott kutatás a baloldali és jobboldali szélsőségek vonatkozásában hozzáférhető bejegy-

³ Vö. *Welt-online*, 2018. 10. 25.

zések között valamennyi vizsgált platform tekintetében egyértelműen több eredményt mutatott a szélsőjobboddallal, mint a szélsőbaloddallal kapcsolatban. A Karlsruhe-i Virtuális Katalógusban, amelyen keresztül Németország mind a kilenc szövetségi katalógusa elérhető, majdnem 15 000 keresési eredmény található a szélsőjobboldal, és csak alig 640 a szélsőbaloldal vonatkozásában (mintegy 23-szor annyi). Hasonló a helyzet a Berlini Szabadegyetem könyvtáraiban is: mintegy 1000 találat a szélsőjobboldal, és 36 a szélsőbaloldal vonatkozásában (majdnem 28-szor több).

A politikai képzés és továbbképzés területén szövetségi és tartományi szinten egyaránt alárendelt szerepet játszik a szélsőbaloldal és a baloldali erőszak témája. Ritkák a publikációk és a rendezvények is. A pártközeli alapítványok közül csak a Konrad Adenauer Alapítvány (CDU) és a Hanns Seidel Alapítvány (CSU) foglalkozik a témával. A többi alapítvány a szélsőjobboldalra fókuszál, időközben olykor-olykor már az iszlamizmusra is.

Az erőszakorientált szélsőbaloldal relativizálása és tisztára mosása a médiában a baloldali és jobboldali bűncselekményekről és erőszakra szóló híradásokban is tetten érhető. A bűncselekmények összevetésekor legtöbbször nem kerül megemlítésre, hogy a jobboldali bűncselekmények messze több mint 50 százaléka propaganda és közösségek elleni uszítás jellegű deliktum, többek között kisebbségek szidalmazása és becsmérése, valamint holokauszttagadás. Amennyiben ezeket a bűncselekményeket figyelmen kívül hagynák, úgy a baloldali bűncselekmények száma felülmúlná a jobboldaliakat az utóbbi években. A félreértések elkerülése végett: természetesen a propaganda és az uszítás is elutasítandó, azonban a balos/szélsőbalos bűncselekményekkel való összehasonlításban nincs helyük, hiszen a baloldaliak nem tudnak elkövetni hasonló törvénysértéseket.

Olyan kommunista tömeggyilkosokat, mint Sztálin, Mao Ce-tung, vagy Pol Pot, lehet magasztalni és a képeik is feltűnhetnek a demonstrációkon, Adolf Hitler és eszmei bűntársaié azonban nem. Ráadásul valamennyi horogkereszt és Hitler-bajusz, amit választási plakátokra és házfalakra firkálgatnak,

avagy rajzolnak fel, szélsőjobbos bűncselekményként kerül regisztrálásra, függetlenül attól, hogy ki is valójában a legtöbbször nem is ismert tettes. Éppen választási időszakban lehetne feltételezni, hogy baloldali szereplők éppen így torzítják el többségében az AfD és az unióra lépett két testvérpárt (CDU/CSU – *Christlich Demokratische Union Deutschlands / Christlich-Soziale Union*) plakátjait.

A baloldali erőszakos cselekmények relativizálásának kedvelt eszköze a médiában a büntettek és erőszakos cselekmények összekeverése és felcserélése. Vagy egyáltalán nem, vagy csak elégtelenül tesznek említést az erőszakos cselekményekről, amely alapján nem lehetséges a bal- és jobboldali erőszak közvetlen összevetése, vagy a baloldali erőszakcselekményeket állítják szembe a jobboldali bűncselekményekkel azért, hogy levonhassák azt a végkövetkeztetést, hogy a jobboldali erőszak sokkal veszélyesebb. Ezt a stratégiát alkalmazza a *Bundestag* egyik szociáldemokrata képviselője is „balos erőszakról” zajló vita során. Állítása szerint a baloldali erőszak marginális a jobboldalihoz képest, ami statisztikailag igaz is, amennyiben a szélsőbaloldali erőszakos cselekedeteket (2017: 1648) összevetjük a szélsőjobboldali bűncselekményekkel (2017: 19 467).

A relativizálás híradásokban zajló egy másik formája az „ismeretlen tettes” megjelölés, még ha minden valószínűség szerint baloldali elkövetőről is van szó. A deliktum helyszíne és módja alapján a legtöbb esetben feltételezhető, hogy kik a tettesek. Amennyiben azok jobboldali körökhöz tartoznak, a sajtóbeszámolók máris mindig „feltételezhetően szélsőjobboldaliakról”, vagy „valószínűleg szélsőjobboldaliakról” közölnek jelentéseket, vagy utalnak arra, hogy jobboldaliak már elkövettek hasonló cselekményeket.

A bal- és jobboldali zavargásokról és demonstrációkról szóló híradások a médiában legtöbbször egyértelműen különböznek a szóhasználat és értékelés tekintetében. Ha szélsőbalos tüntetők támadják meg az ellenlábasait, akkor „verekedésekről” és „összetűzésekről” van szó, amennyiben a jobboldaliak teszik ugyanazt, akkor már „hajtóvadászatról”, vagy az „általuk nem